

Григорій Ніконович Логвін

-

патріарх українського
архітектурознавства і
мистецтвознавства

Пенязь Т.О. – член НСАУ, викладач
предмету «Історія архітектури»
Кіровоградського будівельного коледжу

Григорій Никонович Логвин

лауреат Державної премії України імені Т.
Шевченка,
заслужений діяч мистецтв України,
доктор мистецтвознавства,
почесний доктор НДІТІАМ,
лауреат премії ім. О і В. Антоновичів,
почесний академік Української академії
архітектури

Дітячі і юнацьки роки

- Народився Григорій Логвин 9 (22 - за новим стилем) травня 1910 року в заможній і освіченій селянській родині на Херсонщині (село Косівка, тепер Кіровоградської області).
- 1926 року закінчив семирічну школу в м. Олександрія,
- 1929 року - сільськогосподарську профшколу в с. Шамівка,
- після якої працював головним агротехніком в селі Дмитрівка, Знам'янського району, а вже через рік став головою колгоспу.
- 1931 року він подався геть із колгоспу.

Навчання і робота в Харкові

- У тодішній столиці УСРР у 1931 р. Г. Логвин вступив до Харківського художнього інституту. 1934 -1936 - студент Харківського інституту інженерів комунального господарства (ХІІКГ; спеціальність: архітектор, дипломний проект: «Реконструкція Залізноводського курорту»).
- По закінченні інституту він долучився і до практичної роботи за фахом (1936 – 1938 р.р.). Тоді ж за його проектами у Харкові побудували кілька будинків.
- особливо знаковою стала його робота з реконструкції в санаторії «Миргород».
- В Кіровограді розробив просто надзвичайний на той час парк культури! (Парк ім. В. Леніна)

Московські роки

- 1938 року він вступає до Московського інституту образотворчих мистецтв.
- Ці роки навчання у Москві подарували йому можливість познайомитися з просто надзвичайними людьми як, наприклад, викладач, славнозвісний академік Ігор Грабар. Він тоді малюнки вуглем Г. Логвіна дуже високо відзначав.
- Талановитий юнак навчався у майстерні живописця Василя Бакшеєва. Так, поряд з людьми, що мали не менш гучні імена, й минули роки тамтешнього навчання.
- 1939-й. було організовано Всесоюзну виставку передового досвіду у Москві. У творчих колах її умовно називали «ВИПЕРДОС»... На тому заході Г. Логвін був у співавторстві з головним оформлювачем павільйону України, архітектором Олексієм Тацієм, з яким прекрасно виконав свою роботу.
- 1941 року він мав дві вищі освіти - як архітектор і як мистецтвознавець.

Військові думки

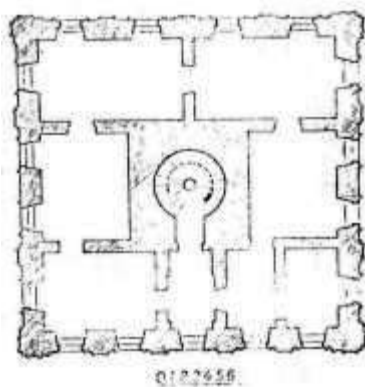
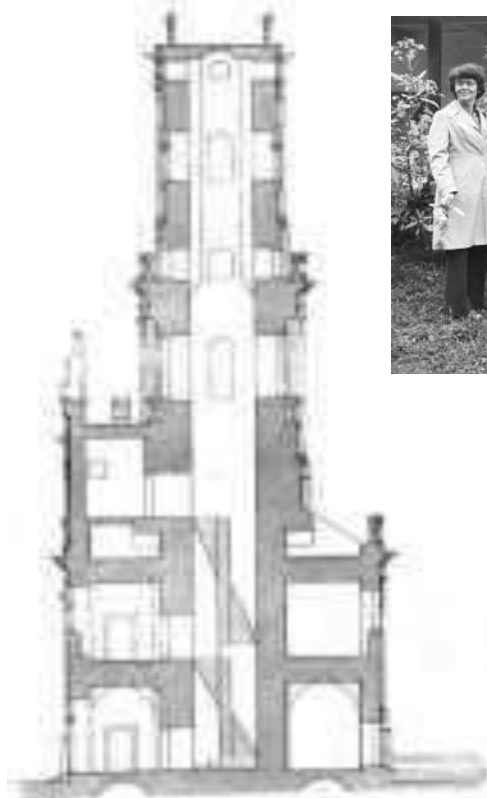
- 1 вересня 1941 року Г. Логвина мобілізували до Радянської армії.
- Дивом лишився живим. В один з моментів, коли смерть здавалась неминучою (траса німецького кулемета наближалась до того місця, де він лежав на землі), раптом майнула дивна думка: “Якщо залишуся живим - буду пішки мандрувати Україною, як Григорій Сковорода”. Ця думка виявиться пророчою.

Становлення науковця

- 18 квітня 1945 року вийшла постанова Раднаркому СРСР №793: “Дозволити Раднаркому УРСР створити Академію архітектури УРСР на базі Українського філіалу Академії архітектури СРСР”. У складі Академії 26 липня 1945 року були створені основні наукові заклади, в тому числі й Інститут аспірантури - для підготовки кадрів архітекторів найвищої кваліфікації.
- 1946 року було оголошено набір в аспірантуру.
- Григорій Логвин подав документи на спеціальність “теорія та історія архітектури”. Вступивши до аспірантури, він несподівано для себе “захворів” історією української архітектури. Темою його кандидатської дисертації визначили архітектуру Святогірського монастиря в с. Зимно на Волині. Мандрівки Волиню (пішки з торбою, як Григорій Сковорода), вивчення пам’яток архітектури, їх обмірювання, фотографування і змальовування зробили свою справу: Григорій Логвин назавжди прикипів до пам’яток архітектури і мистецтва, до історії архітектури й мистецтвознавства. До проектної практики він уже не повернувся.

Початок наукової діяльності

- 1948 року він закінчив аспірантуру і захистив кандидатську дисертацію про архітектуру Святогірського монастиря в Зимно.
- Працювати Г. Логвін лишився в уже згаданому нами Інституті теорії та історії архітектури. Вже перші опубліковані наукові праці вченого засвідчили його пильний інтерес до визначних, етапних пам'яток української архітектури: Андріївська церква в Києві (1959 р.), ратуша в Бучачі (1959 р.), будинок Мазепи в Чернігові (1959 бр.), Києво-Печерська лавра (1958 р.).

Ратуша в Бучачі. Обміри Г. Логвина і О. Максимова

Творчий доробок Г. Логвіна

- Даниною поваги і пам'яті своїй малій батьківщині став нарис 1954 року "Чигирин і Суботів", у якому представлені результати перших в історії наукових досліджень гетьманської столиці та резиденції Богдана Хмельницького.
- Як писав Микола Гоголь, "архітектура - теж літопис світу: вона промовляє навіть тоді, коли вже мовчать і пісні, і перекази, і коли вже ніщо не нагадує про загиблий народ".
- Викликом часу стало створення історії української архітектури. І Г. Логвин виявився серед тих, котрі взяли на себе цю небезпечну місію.

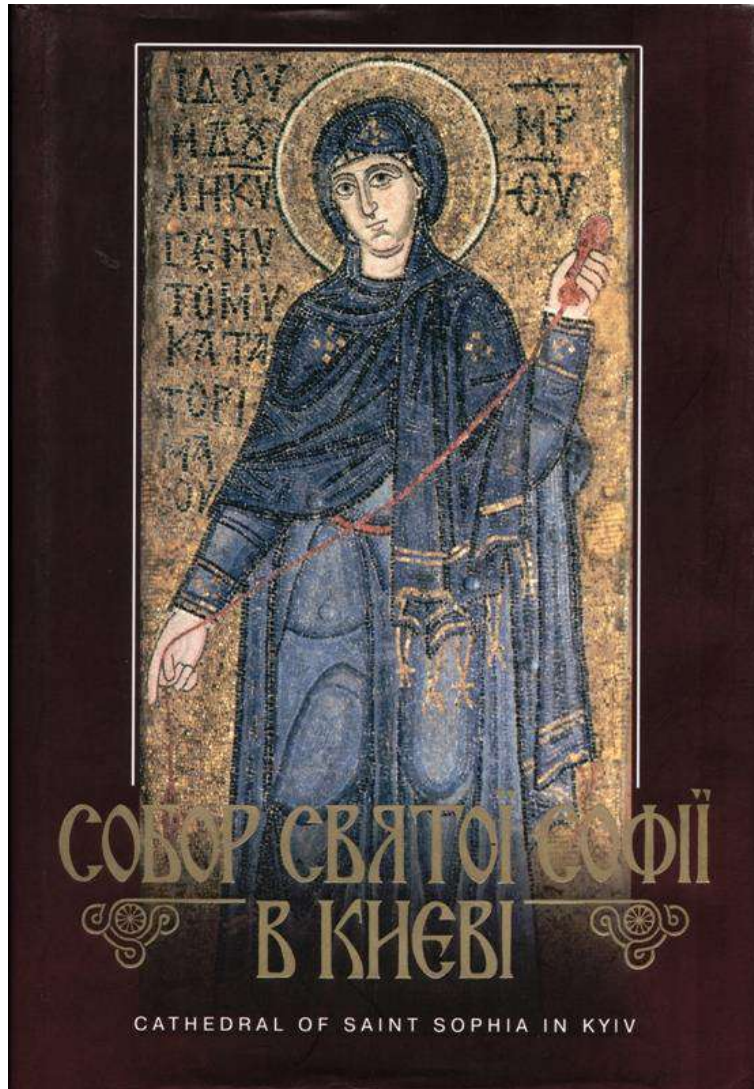

Творчий доробок Г. Логвіна

- Першою фундаментальною, академічною науковою працею, яка претендує на те, щоб бути підсумковою у висвітленні питань розвитку мистецтва взагалі й архітектури зокрема був виданий у США 1956 року двотомник Володимира Січинського "Історія українського мистецтва: Архітектура".
- Радянською відповіддю цій праці став 1-й том "Нарисів історії архітектури Української РСР", підготовлений Інститутом теорії та історії архітектури і виданий 1957 року. Г.Логвин написав тут розділ "Архітектура України періоду формування української народності (XIV - XVII століть). Архітектура доби Гетьманщини в "Нарисах" представлена кількома розділами: "Архітектура України після возз'єднання України з Росією (друга половина XVII- 70-і роки XVIII ст.ст.)" (цей розділ написав старший колега Г.Логвина - П.Юрченко) та "Дерев'яна архітектура України (XIV-XIX ст.ст.)" (автор - Г.Логвин). Г.Логвин у своєму розділі виділяє будівництво оборонних та культових споруд.

Творчий доробок Г. Логвіна

- У 1967-1968 роках в Києві та Москві вийшли 2-й том "Історії українського мистецтва" присвячено добі від занепаду Княжої держави до початків Хмельниччини. Розділ про архітектуру XIV - першої половини XVI століть написав Г. Логвин. Тут вперше архітектура доби, яку раніше називали й називають дотепер литовсько-польською, показана як архітектура українська.
- Також Г. Логвин підготував аналогічний розділ до 6-го тому "Всеобщей истории архитектуры", присвяченого архітектурі Росії, України і Білорусії. У цій праці вперше так докладно висвітлено питання містобудування, а архітектура мурованих та дерев'яних споруд розглядається в єдності.
- Уже на схилі радянської доби підсумковим довідковим виданням щодо архітектурно-містобудівної спадщини України став 4-томний ілюстрований довідник-каталог "Памятники градостроительства и архитектуры Украинской ССР", виданий у Києві протягом 1983-1986 рр. В ньому зібрані текстові довідки, креслення і фото понад 2000 пам'яток містобудування і архітектури всіх регіонів України. Г.Логвин був членом редколегії цього видання та науковим редактором 3-го і 4-го томів.
- Вже за часів незалежності в Санкт-Петербурзі 1993 року було опубліковано фундаментальний багатотомник «Русское градостроительное искусство». Проте розділи, написані Г.Логвином для 1-го тому "Древнерусское градостроительство X - XV веков", витримали випробування часом, і випробування незалежністю. Ці розділи ("Київ - столиця давньоруської держави" і "Міста "Руської землі") можна хоч зараз перекладати українською мовою і публікувати в Україні.

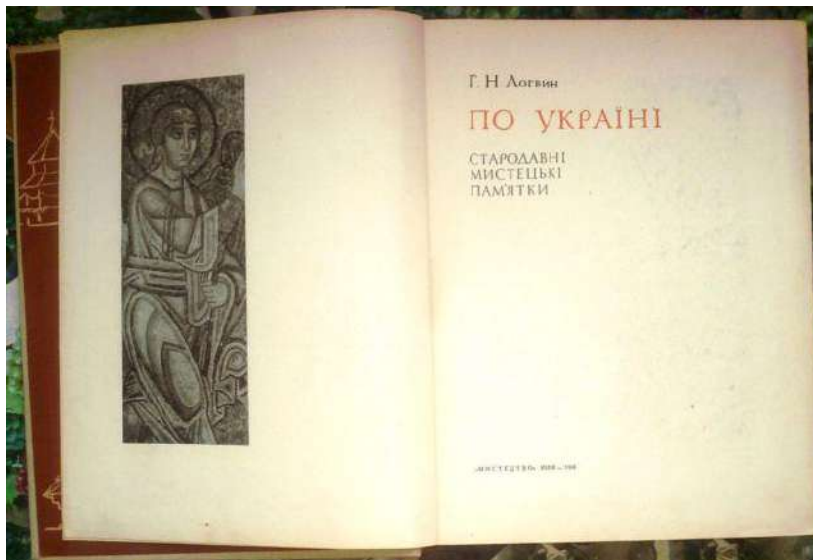
Творчий доробок Г. Логвіна

ПО УКРАЇНІ ■ СТАРОДАВНІ МИСТЕЦЬКІ ПАМ'ЯТКИ

- Коли вийшла книга «По Україні», то Микола Миколайович Воронін, відомий московський архітектор, назвав цю роботу «енциклопедією українського мистецтва». Однак найбільш визначною є праця «Софія Київська», над якою Г. Логвін працював понад 30 років, зробивши й чимало приголомшливих відкриттів. Так, наприклад, детально вивчивши всю її архітектуру методом накладання фотографії, він чітко визначив і довів кількість майстрів, які окремо працювали над мозаїкою і фресками у цьому комплексі! Не меншим науковим досягненням батька вважається книга «Украинское искусство X-XVIII век», видана 1953 року. У цьому виданні він перший на всесоюзному рівні зробив заяву і аргументував науково, що українське мистецтво існувало не з XIV-XV століття, як всі звикли вважати, а з X!

Григорій Ніконович Логвін художник - мистецтвознавець

- Принципово важливим моментом методів наукової роботи Г. Логвина, є особливість сприйняття ним навколишнього світу. Адже це художник, котрий випадково потрапив у науку, бо окрім нього нікому було ту науку творити. Звісно, та випадковість була багато в чому закономірною. Але цей чоловік сприймав світ не як науковець, препаруючи й аналітично розкладаючи його на елементи, а цілісно, емоційно, як художник.

Григорій Ніконович Логвін

художник - мистецтвознавець

- У цьому сенсі цікаво порівняти реконструкції Києва XII століття, зроблені самим Логвином у його неповторній авторській манері ("Печерськ і Берестове", "Верхній Київ", "Видубичі") з широко відомими реконструкціями, зробленими його учнями О.Кутовим і В.Розенбергом. Різниця між цими двома картинами давньоруського світу просто вражаюча. Але це і є різниця між художньо-образним і науковим способами бачення світу. Григорію Логвину вдалося напрочуд органічно поєднати ці два принципово відмінні, а де в чому і протилежні способи осягнення світу - науковий і мистецький.

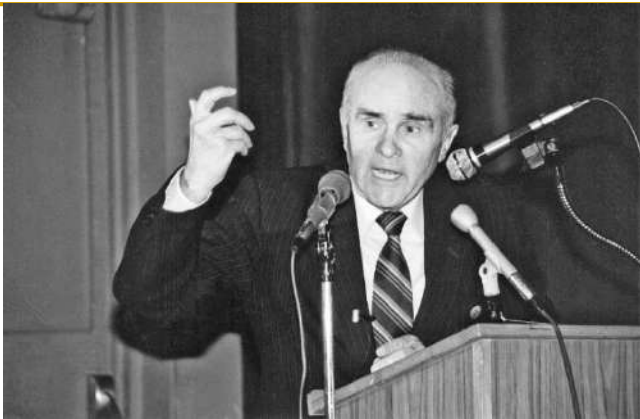

Григорій Ніконович Логвін

художник -

МИСТЕЦТВОЗНАВЕЦЬ

- Зробивши такий значний внесок у науку, Логвин все ж залишався художником. Найяскравіше це засвідчують його акварелі, на яких рукою великого майстра зафіксовані різноманітні мистецькі пам'ятки України - як збережені, так і ті, яких уже нема. Він писав вільно, невимушено, органічно "вживаючись" в образ певної пам'ятки, середовища, епохи. Техніка акварелі вимагає найвищої, бездоганної майстерності. Всі акварелі Логвина живі, "незасушені", створені ніби одним подихом, на емоційному піднесенні. Так можна малювати тільки те, що любиш по-справжньому. Майстерність художника-аквареліста уможливила створення Григорієм Ніконовичем серії унікальних в нашій культурі мистецьких реконструкцій давніх українських міст - Києва, Білгорода, Путивля, Глухова. Ці епічні акварелі є не буквالیстично-науковими, а суто мистецькими, образними реконструкціями. Але завдяки силі художньої інтуїції свого творця вони дають для розуміння певної епохи, певного міста чи не більше, ніж протокольні сухі й фактографічно правильні реконструкції інших фахівців.

Створення реєстру пам'яток української архітектури

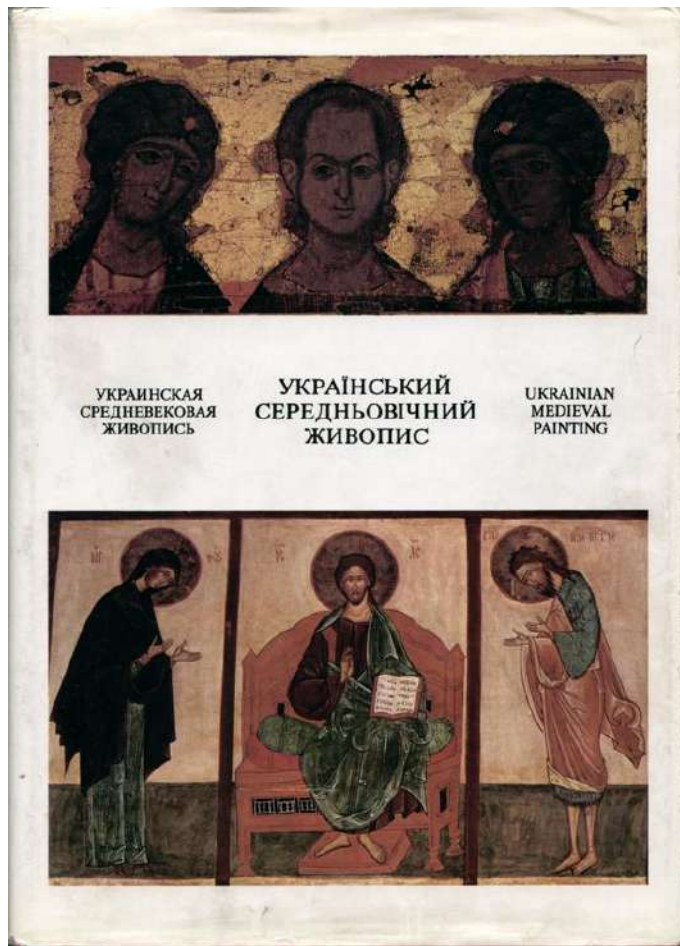
- Не менш важливою була громадська місія Григорія Логвина. Хто знає, чи змогли б ми коли-небудь усвідомити гостроту проблем невдалої, немотивованої сучасної забудови історичних міст, якби не Григорій Логвин з його талантом і практичністю. Все своє свідоме життя він присвятив справі, на перший погляд цілком непрактичній, яка нездатна принести ні офіційних почесностей, ні великих грошей, ні звань та регалій: десятиріччями він намагався залатати велетенську "чорну діру" в нашій культурі, щоб донести до майбутніх поколінь хоча б пам'ять про те, що український народ мав колись справжню, велику архітектуру світового рівня, архітектуру цілком своєрідну й неповторну, що не потребує будь-якої поблажливості, що ми - не виродки на європейському роздоріжжі, а повноцінні члени сім'ї народів, культурна нація, законні спадкоємці своїх батьків і прадідів.
- Ця праця здійснювалася у нестерпних умовах, бо більша частина творчого життя Григорія Никоновича припала на добу тоталітаризму, ворожого культурі, національним святощам, вільній науковій думці та свободі творчості. Архівні фонди різних радянських установ за 1940 - 70-ті роки містять дуже багато документів, пов'язаних з бурхливою діяльністю вченого щодо захисту культурних надбань українського народу.

ФОТОПОДОРОЖ УКРАЇНОЮ

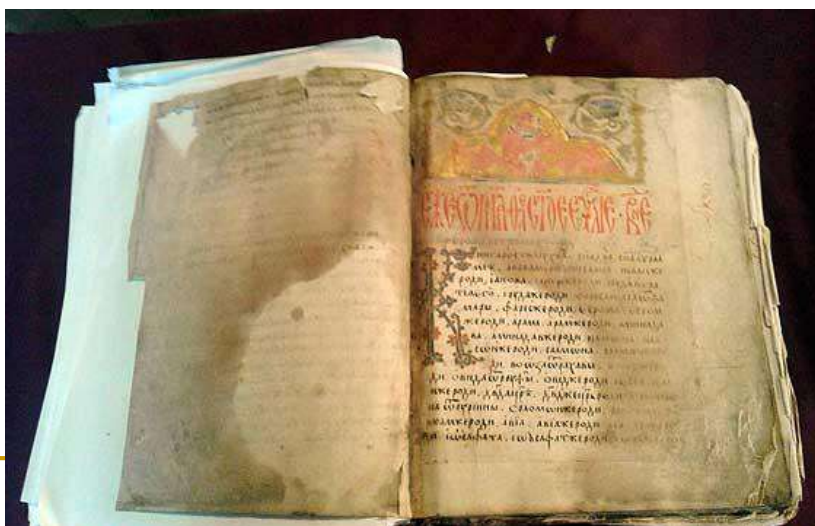
- Він дуже любив фотографувати!
- Влітку, з початком відпусток, коли всі його друзі роз'їжджалися, кандидат архітектурних наук, поклавши у портфель змінну білизну, фотоапарат, силу-силенну плівок, накоплених за осінньо-зимовий період, вирушав у подорож Україною - фотографувати. Він її всю, окрім Криму, об'їздив і пройшов ногами вздовж і впоперек. Наприклад, є в нього знімки, де на Волині літає на «кукурузнику», є відзняті краєвиди, коли пересувається на волах, а то вже знімає щось з катера, човна, чи пароплава, або з попутки-легковика чи, скажімо, вантажного таксі. Так, він випробував усі види транспорту, але головно в цих подорожах завжди були ноги. А всі фото сам робив потім вдома.

Творчий доробок Г. Логвіна

- У часи жорстокого ідеологічного диктату, в часи боротьби з релігією, українським буржуазним націоналізмом, “любуванням старовиною” та іншими фантомами, Г. Логвину вдалося видати багато своїх книжок.
- Подвижницьки працюючи, Григорій Логвин ще знаходив сили і час, щоб допомагати іншим ученим, тяжко скривдженим владою. Загальновідомо, що капітальна монографія Стефана Андрійовича Таранушенка “Монументальна дерев”яна архітектура Лівобережної України” побачила світ тільки завдяки сприянню Миколи Бажана та Григорія Логвина, який написав передмову до книги.
- Окрім того, 1976 року спільно з Ладєю Міляєвою та Вірою Свенціцькою Г. Логвин підготував і видав працю “Український середньовічний живопис”, присвячений іконопису XI-XVI століть.
- Подіями стали й праці Г. Логвина “З глибин” (два випуски: 1974 р. - про мініатюри української рукописної книги; 1990 р. - про гравюри українських стародруків).

Значення творчості Г. Логвіна

- Є щось символічне в тому, що найвищу премію України, освячену іменем Т. Шевченка, він отримав уже в незалежній Україні. Після вручення премії казав мені, що дуже тішить, що не отримав цієї премії раніше, що його відзнака лауреата має не уересерівську червоно-лазурову колодочку, придуману Кагановичем, а українську, синьо-жовту.
- У ті ж роки він набув ще деяких регалій: 1992 року став лауреатом Премії ім. Михайла Грушевського (Наукового товариства імені Т. Шевченка), у 1997 - Премії Фондації ім. О. і Т. Антоновичів, був Заслуженим діячем мистецтв (1996 р.) і Заслуженим архітектором України.
- Після смерті вченого його праці продовжують виходити в світ: журнал "Пам'ятки України: історія та культура" опублікував принципового значення статтю "Етика реставратора й науковця"; видавництво "Мистецтво" у 2001 році видало наукову монографію "Собор Святої Софії в Києві". На черзі — ще низка публікацій. Вони, як світло згаслої зірки, ще приходитимуть до нас, пов'язуючи покоління, утверджуючи спадкоємність культурної традиції і неперервність наукового пошуку.

Список першоджерел

- В. Вечерський. Спогади про патріарха українського мистецтва : До 100-річчя з дня народження / В. Вечерський // Літературна Україна. — 2010. — 27 травня. — С. 7. (укр.)
- В. Вечерський феномен довгожителю на ниві українського мистецтва. Інтернет – ресурс: <http://www.heritage.com.ua>
- Логвин Г.Н. Архітектура і скульптура ратуші в Бучачі. В кн.: Питання історії архітектури і будівельної техніки України. К., 1959 Інтернет – ресурс: <https://www.myslenedrevo.com.ua/uk/Sci/Heritage/RatushaBuchach.htm>ресурс: <http://www.heritage.com.ua>
- Логвін Г. Н. Википедія. Інтернет – ресурс: <http://www.wikiwand.com/uk/>
- В. Олійник. Він написав енциклопедію українського мистецтва. В. Олійник. Інтерв'ю з Ю. Г. Логвіном. Інтернет – ресурс: <https://day.kyiv.ua/uk/article/simeyniy-albom-ukrayini/vin-napisav-enciklopediyu-ukrayinskogo-mistectva>